

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Titlul tezei de doctorat: *Analiza și previziunea economiei subterane în profil regional*

Cuprinsul lucrării:

INTRODUCERE

CAPITOLUL I. ECONOMIA SUBTERANĂ. CONSIDERAȚII GENERALE

1.1. Introducere

1.2. Delimitări conceptuale ale economiei subterane

1.3. Principalele cauze ale creșterii economiei subterane

1.4. Efectele economiei subterane asupra economiei oficiale

1.5. Metode de estimare a dimensiunii economiei subterane

1.5.1. Metode directe

1.5.2. Metode indirecte

1.5.3. Metode statistice și econometrice

CAPITOLUL II. ANALIZA EVOLUȚIEI PRINCIPALILOR INDICATORI DE MĂSURARE A ECONOMIEI SUBTERANE ÎN PROFIL REGIONAL

2.1. Introducere

2.2. Produsul intern brut regional

2.3. Formarea bruta de capital fix

2.4. Discrepanțele dintre venituri și cheltuieli

2.5. Discrepanțele dintre ocuparea forței de muncă și producția economică

2.6. Indicatorii de consum de energie

2.7. Indicatorii de evaziune fiscală

2.8. Analiza pieței muncii informale

2.9. Discrepanțele în raportările financiare ale companiilor

CAPITOLUL III. ANALIZA STATISTICĂ A ȘOMAJULUI ASUPRA DIMENSIUNII ECONOMIEI SUBTERANE

- 3.1. Introducere
- 3.2. Analiza globală a șomajului
- 3.3. Analiza șomajului pe sex
- 3.4. Analiza șomajului pe medii de rezidență
- 3.5. Analiza șomajului pe nivele de educație
- 3.6. Analiza șomajului pe grupe de vârste
- 3.7. Analiza șomajului în rândul tinerilor
- 3.8. Analiza șomajului după durata de viață
- 3.9. Analiza șomajului de lungă durată
- 3.10. Analiza șomajului la nivel regional

CAPITOLUL IV. ANALIZA ȘI PREVIZIUNEA ECONOMIEI SUBTERANE ÎN PROFIL REGIONAL. EVIDENȚE EMPIRICE LA NIVELUL ROMÂNIEI

- 4.1. Introducere
- 4.2. Evaluarea economiei subterane și identificarea principalelor centre de creștere la nivelul regiunilor României
  - 4.2.1. Datele și metodologia cercetării
  - 4.2.2. Rezultate empirice
  - 4.2.3. Evaluarea principalilor poli ai economiei subterane la nivelul regiunilor din România în perioada 2011-2022

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

LISTA ABREVIERILOR ȘI ACRONIMELOR

LISTA TABELELOR

LISTA FIGURILOR SAU GRAFICELOR

LISTA ANEXELOR

Cuvinte cheie:

economie subterană economie informală, economia ascunsă, sustenabilitate, descentralizare, metode statistice, indicatori statistici. sectorul informal

Sinteza lucrării:

Economia subterană reprezintă un subiect controversat, ce a strâns interesul specialiștilor încă din anii '60, când fenomenul a luat o amploare deosebită. Prima lucrare în care este sesizată și făcută publică, la nivel de specialiști, problematica referitoare la economia subterană, aparține americanului P. Gutmann (1977) care aprecia că activitatea economică neînregistrată statistic nu mai poate fi considerată o entitate neglijabilă. Hart (1976) introduce pentru prima dată termenii formal și informal în cadrul studiului său privind ocuparea în Accra, Ghana. Dezvoltarea economică locală este o activitate locală concepută și implementată de agenții din sectoarele public și privat ale comunității printr-un set de programe și proiecte (Profiroiu, A., Racoviceanu, S., Țarălungă, N., 1998).

Teza de doctorat este structurată în patru capitole. Primul capitol intitulat *Economia subterană. Considerații generale* este destinat prezentării detaliate a fenomenului economiei subterane. Punctul de plecare al primului capitol îl reprezintă definirea conceptului teoretic și prezentarea principalelor cauze ale creșterii dimensiunii economiei informale de-a lungul timpului.

Astfel, în conformitate cu studiile din literatura de specialitate, motivele ce au dus la extinderea economiei subterane au fost în principal creșterea poverii fiscale, reglementarea guvernamentală excesivă și rolul sectorului public ce oferă stimulente de a participa în economia informală. În multe dintre studiile empirice și teoretice s-a constatat faptul că sporirea poverii fiscale și a contribuțiilor la sistemul asigurărilor sociale reprezintă una dintre principalele cauze ale creșterii dimensiunii economiei informale. Taxele tot mai mari afectează alegerile muncă - timp liber și stimulează oferta de forță de muncă în economia neoficială, crescând diferența dintre costul muncii și venitul obținut după scăderea impozitului, astfel că cu cât această diferență va fi mai mare cu atât va fi mai semnificativ și stimulentele de a lucra în economia informală.

Reglementarea guvernamentală excesivă poate conduce la o creștere semnificativă a costului muncii în economia subterană. Aceste costuri se răsfrâng asupra angajaților determinându-i să participe la activități economice informale.

O creștere a economiei subterane poate conduce la o reducere a veniturilor guvernamentale ce are drept consecință directă sporirea poverii fiscale asociată cu o scădere a calității bunurilor publice constituind un stimulent puternic de intrare pe piața muncii neoficiale.

Potrivit lui Schneider și Enste (2000, 2002) nu există cea mai bună metodă de estimare a dimensiunii economiei subterane unanim acceptată. Fiecare abordare are punctele ei tari și punctele ei slabe, propriile informații și rezultate, dar nici una nu este aproape de a fi perfectă. Tocmai datorită respectivelor puncte tari și slabe, are sens aplicarea a cât mai multe dintre acestea, deoarece astfel ele se completează una pe cealaltă și produc rezultate din ce în ce mai bune.

Secțiunea principală a capitolului este consacrată inventarierii principalelor metode de evaluare și cuantificare a dimensiunii economiei subterane existente în literatura de specialitate, grupate în patru categorii: metode directe, metode indirecte, metode statistice și econometrice și metode inovative și moderne (Schneider și Enste, 2000, 2002).

În categoria metodelor directe se includ sondajul și ancheta statistică și metoda monitorizării directe, care deși nu pot furniza informații cu privire la dezvoltarea economiei subterane de-a lungul unei perioade îndelungate de timp, prezintă avantajul de a oferi informații despre activitățile economiei subterane și structura acesteia. Categoria metodelor indirecte include metoda diferențelor de venituri, metoda forței de muncă, metoda consumului de energie și metode monetare. Dintre acestea, abordarea monetară este cea mai utilizată metodologie de estimare a dimensiunii economiei informale și are la bază ipoteza potrivit căreia numerarul este principalul mijloc de schimb pentru efectuarea tranzacțiilor din sectorul neoficial, deoarece acesta nu lasă urme identificabile, astfel că participanții în economia subterană vor utiliza numerarul pentru a ascunde autorităților fiscale veniturile obținute. Astfel că, o creștere a valorii numerarului, *ceteris paribus*, poate reprezenta o sporire a activității informale. Dacă valoarea numerarului utilizat pentru tranzacțiile neoficiale poate fi estimată, atunci ea poate fi multiplicată cu viteza de rotație a banilor pentru a obține o măsură a dimensiunii economiei informale.

În cadrul metodelor de estimare a dimensiunii economiei subterane o atenție deosebită este acordată metodelor statistice și econometrice. În această categorie se includ Modelul Matricii Conturilor Sociale (SAM), utilizarea modelelor de input-output pentru a identifica discrepanțele între inputurile și outputurile raportate, care pot indica activități subterane precum și Metoda Multiple Indicators Multiple Causes (MIMIC), utilizează modele econometrice pentru a estima economia subterană pe baza unor cauze și indicatori multipli, cum ar fi ratele de impozitare, reglementările, ocuparea forței de muncă informală, consumul de numerar și PIB-ul.

Acesta prezintă relațiile statistice dintre variabila latentă și variabilele observate divizate în cauze și indicatori, utilizând matricea de covarianță a acestora. Practic, modelul MIMIC implică

structura unei matrice de covarianță empirice (matricea de covarianță a variabilelor observate), care poate fi comparată cu matricea de covarianță implicită a modelului, odată ce parametrii modelului sunt estimați (Bollen, 1989; Dell’Anno, 2004; Schneider et al., 2010). Dacă cele două matrice sunt compatibile una cu cealaltă, atunci modelul MIMIC poate fi considerat o bună aproximare a relațiilor dintre variabilele examinate.

În finalul capitolului, se realizează o sinteză a principalelor estimări ale dimensiunii economiei subterane la nivel regional fiind subliniat și rolul politicilor regionale asupra economiei subterane

Capitolul al doilea intitulat *Analiza evoluției principalilor indicatori de măsurare a economiei subterane în profil regional* are în vedere oportunitatea de a propune un set de indicatori importanți care includ indicatori de rezultat (cum ar fi discrepanțe în PIB și consumul de energie) precum și și cauze (cum ar fi povara fiscală și reglementările).

Al treilea capitol intitulat *Analiza statistică a șomajului asupra dimensiunii economiei subterane* oferă o analiză detaliată a șomajului din perspectiva ambilor indicatori de măsurare, șomajul înregistrat și șomajul BIM (Biroul Internațional al muncii). Astfel, în cadrul capitolului sunt prezentate principalele caracteristici ale șomajului pe sexe, medii de rezidență, nivele de educație, grupe de vîrstă, în rândul tinerilor, de lungă durată și la nivel regional. Analizând relația dintre rata șomajului și economia subterană, un prim indiciu ar putea fi oferit de ratele relativ scăzute ale șomajului din România comparativ cu ale altor state membre ale Uniunii Europene. Această tendință descendentă nu poate fi atribuită unei economii sănătoase ci mai degrabă unui tip de structură economică ce permite acest lucru. Astfel, o parte din cei care se declară a fi șomeri participă la activități economice din sfera economiei subterane. Ne referim aici, la o fracțiune din șomerii indemnizați care pot participa în activități neoficiale pentru a-și suplimenta veniturile, la cei care ies din șomaj fără a-și fi găsit oficial un job și care sunt practic expulzați din statisticile oficiale după expirarea perioadei de acordare a ajutorului de șomaj forțați fiind să lucreze în economia subterană temporar sau permanent, dar și la cei care s-au autodeclarat a fi șomeri, care sunt interesați să lucreze dar nu își găsesc un job. Ca urmare, este foarte posibil ca în anumite perioade evoluția economiei subterane să fie în legătură directă cu diferitele modificări sau evoluții ale cadrului instituțional referitoare la fenomenul șomajului.

Capitolul al patrulea intitulat *Analiza și previziunea economiei subterane în profil regional. Evidențe empirice la nivelul României* își propune să analizeze evaluarea și promovarea economiei

informale în România. Studiul urmărește să evalueze și să analizeze diferitele aspecte ale economiei subterane la nivelul regiunilor țării pentru perioada 2011-2022 pe baza construcției unei măsuri sintetice care să încorporeze acțiunea factorilor determinanți economici și sociali locali, utilizând principalii indicatori statistici. Indicatorii statistici au fost colectați pentru perioada 2011-2022. Alegerea perioadei 2011-2022 pentru colectarea indicatorilor statistici este justificată prin relevanța temporală, includerea evenimentelor economice majore, disponibilitatea datelor de înaltă calitate, impactul reformelor structurale și contextul socio-economic și demografic specific. Primul obiectiv al cercetării a avut în vedere identificarea factorilor determinanți în evaluarea dimensiunii economiei subterane la nivelul regiunilor României prin utilizarea analizei în componente principale multivariată specifică datelor de tip panel pentru perioada 2011-2022 și care încorporează un număr total de 35 de indicatori specifici în domeniul economiei subterane. Al doilea obiectiv al cercetării a vizat identificarea indicatorilor sintetici importanți ai dimensiunii economiei subterane la nivelul regiunilor țării, utilizând tehnica de analiză în componente principale și evidențierea principalilor poli ai dimensiunii economiei subterane, utilizând analize comparative anilor 2022 respectiv 2011. Dacă analizăm dimensiunea economiei subterane la nivelul regiunilor din România, diagrama trendurilor este delimitată de axa orizontală ce marchează valoarea medie și de axa verticală ce prezintă trendul. Cele două axe împart zona în patru cadrane. Regiunile din cadranul superior sunt *în mișcare înainte*, deoarece atât valoarea, cât și tendința lor sunt peste media perioadei, în timp ce regiunile din cadranul din stânga jos *se află în continuare în urmă*, deoarece sunt sub medie pentru ambele variabile. Lucrarea, prin aplicarea metodei ierarhice de grupare pentru cele 6 componente principale obținute din MPCA pentru anii 2011 respectiv 2022, a identificat polii principali ai economiei subterane. Clusterelor au avut la bază indicatorii individuali folosind metoda de clusterizare ierarhică bazată pe metoda Ward și pe distanța euclidiană pătrată.

În concluzie, estimarea dimensiunii economiei informale rămâne un subiect controversat, dat fiind caracterul ei clandestin. Rezultatele trebuie interpretate cu rezerva cuvenită, având în vedere limitările metodelor de estimare.